

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Volume: 3 Issue: 14 Fall 2010

SUÇA KARIŞAN ÇOCUKLARDA AKRAN İSTİSMARININ İŞLEDİĞİ SUÇUN ÖZELLİKLERİ, GÖÇ VE OKUL DURUMU DEĞİŞKENLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

AN INVESTIGATION ON PEER BULLYING OF DELINQUENT CHILDREN IN TERMS OF CRIME CHARACTERISTICS, MIGRATION AND SCHOOL STATUS

Gülümser Gültekin AKDUMAN*

Gülen BARAN**

Özet

Bu çalışma; suça karışan çocukların akran istismarına uğrama durumlarını ve işlediği suçun özellikleri, göç ve okul durumu değişkenlerinin etkisini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya suça karışan yüz üç çocuk dahil edilmiştir. Araştırmada Genel Bilgi Formu ve Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde Tek Yönlü Varyans Analizi ve Scheffe Testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; suça karışan çocukların işlediği suç türü, işlediği suçta yalnız olma durumu, daha önce suç işleme durumu, okula devam etme durumu, okula devam ediyor ise okuldan kaçma durumu, göç etme durumu değişkenlerinin akran istismarına ait bazı boyutlardan ($p<.01$, $p<.05$) alınan puanlarda anlamlı bir farklılığa neden olduğu bulunmuştur. Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Suçluluğu, Akran İstismarı

Abstract

This study aimed to compare the level of peer bullying level in delinquent children and to determine the factors (crime type, migration, school status) that may influence their peer bullying levels. The study sample included one hundred and three juvenile delinquents children. General Information Questionnaire and Peer Bullying Scala was used in the study. One Way Variance Analysis and Scheffe Test were used as statistical methods. The findings of this study with the delinquent children indicated that in some dimensions peer bullying scores vary depending on the crime type, loneliness status for the crime, crime status for the past, school status, to decamp status of the school, migration ($p<.01$, $p<.05$). Proposals for solution have been suggested in accordance with the results obtained in the study.

Key Words: Child Delinquency, Peer Bullying.

GİRİŞ

Çocuk suçluluğu en eski zamanlardan beri var olmakla birlikte, modern çehresini 19. asırdaki sanayi devrimi ile almıştır. Suçlu çocukların korunması ve çocuk mahkemeleri fikrinin ortaya çıkmasında ise aydınlanma çağı düşünürleri, sosyal hukuk akımı ve ceza hukuku alanındaki ekollerin rolleri büyük olmuştur (Ümit, 2006: 6-10). Aydınlanma çağında çocuğun doğuştan kötü olduğu yolundaki ortaçağ düşüncesi terk edilmiş, çocuğun ne iyi ne de kötü olarak doğduğu, içinde yaşadığı çevrenin etkisiyle suça ya da erdeme yöneldiği kabul edilmeye başlanmıştır. İçinde bulunduğumuz yüzyılda suç ve suçluluğun soyut bir hukuki sorun olmadığı, suçun soyut bir eylem değil, sosyal bir fenomen olduğu tartışmasız kabul edilen gerçeklerdendir. Çocukları suça iten nedenlerin farklılığı ve fizyolojik olarak içinde buldukları durum, yetişkin suçluluğu ile çocuk suçluluğunun ayrımını gerektirmiştir. Hukuk sistemleri suçun aktif

* Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

** Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

süresini çocuklar ve yetişkinler olmak üzere ikiye ayırarak, yetişkinleri ve çocukları farklı ceza, yargılama ve infaz siyasetine tabi tutmuştur. Bir taraftan suçlu çocuğu ceza hukukunun dışına çıkarmayı, diğer taraftan çocuğu fiilinden dolayı cezalandırmaktan ziyade, ıslah etmeyi amaç edinmiştir (İçli, 1994: 422; Akyüz, 2000: 654).

Çocuk suçluluğu kavramı, hukuki ve sosyolojik olarak değişik şekillerde ele alınmıştır. Hukuki açıdan çocuk suçluluğu “çocuğun ceza kanunlarıncı suç sayılan bir fiili işlemesi sonucunda, yargı organlarının önüne getirilmesi” şeklinde tanımlanırken, suçlu çocuk “bir hukuki normu ihlal etmiş on sekiz yaşından küçük kimse” olarak ele alınmaktadır. Hukuksal yönden doğru gözükse de bu tanım sosyolojik açıdan yeterli değildir. Sosyolojik görüşe göre, gelişim çağındaki çocuğun sağlıklı gelişimi desteklenmelidir. Eğer çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişimi desteklenmezse, çocukta davranış bozuklukları ortaya çıkabilir. Çocuktaki davranış bozuklukları ile yeterince ilgilenilmemesi halinde, çocukta daha ağır davranış bozuklukları ve daha sonra da suçluluk ortaya çıkabilir. Bu nedenle davranış bozukluğu gösteren çocuklar, suç işlemeye eğilimli, korunması gerekli çocuklardır. Bu durumdaki çocuklar mahkemeye gönderilmek yerine çeşitli sosyal kurumlar aracılığıyla topluma tekrar kazandırılabilirler (Akyüz, 2000: 654; Balo, 2003: 480; Kart, 2003: 17).

Çocuk suçluluğunun nedenlerine yönelik biyolojik, psikolojik ve sosyolojik yaklaşımlar olmakla birlikte, günümüzde çocuk suçluluğunda daha çok çevre faktörlerinin etkili olduğu görüşü kabul edilmektedir (Ümit, 2006: 74). Çocuğun doğumuyla birlikte ilk karşılaştığı ve ilk sosyal ilişkilerini kurduğu toplumsal kurum ailesidir. Çocuğun sağlıklı bir ruhsal ve toplumsal gelişme göstermesi için ailenin tutarlı bir disiplin uygulaması ve belli ölçüde otoritenin, denetimin varlığı gereklidir. Parçalanmış bir aileye sahip olma, ailede şiddet ve geçimsizliğin olması, babanın alkol kullanması, işsizlik, ailede suçlu bireylerin bulunması gibi durumlarda çocuk suça yönelebilmektedir (Balo, 1996: 202; Dizman vd., 2005: 10; Gültekin Akduman vd., 2007: 157).

Çocuğun sosyal gelişiminin en kritik noktalarından biri olan arkadaşlık ilişkileri, toplumsal ilişkilerine öncülük eder ve çocukların doğru davranışlarda bulunması açısından çok önemlidir. Olumsuz akran etkilerinin bir sonucu olarak özellikle ergenlik döneminde kimliğini kazanma çabası içerisinde olan ergen; bir gruba ait olma, grup onayını yitirmeme uğruna sapan davranışlara yönelebilmektedir. Bu bağlamda çocuk suçluluğuna etki eden faktörler arasında arkadaş gruplarının da etkisi büyüktür. Akran grubu, aileye göre çocuğu kendini daha yansız olarak tanıyabileceği ve kişiler arası ilişkiler bakımından gerçeklerle yüz yüze gelebileceği bir ortamdır. Çocuk akran grubu içinde bazı toplumsal davranış ve alışkanlıkları kazanır. Başlangıçta oyun grubu olarak ortaya çıkan akran gruplarının etkisi özellikle ergenlik döneminde en üst noktaya ulaşmaktadır. Ergenlik döneminde yoğunlaşan ait olma, kabul görme, bağlanma gibi sosyal gereksinimler, gencin tümüyle akran grubunun kontrolüne girmesine yol açabilir (Tayfun, 1989: 14; Ulak, 1993: 20; Uluğtekin, 1991: 224; Çiftçi, 2008: 27; Uzbaş, 2009: 91).

Ergenlik döneminde arkadaşlık kurumu en üst düzeye ulaşmaktadır. Ergenin bir grup tarafından kabul görmesi; onun kimliğini bulabilmesinde, toplumda yer edinebilmesinde geçireceği aşamalar için gereklidir. Bu çağ ergenin hem toplumsal nitelik kazandığı, hem de kişiliğini kazandığı bir arayış dönemidir. Ergen, değişen ve gelişen kişiliği içinde çevrede yeni değerler aramaya, kişiliğinin olgunlaşmasında rol oynayan özdeşleşme, özerklik, sorumluluk kavramlarına yanıt bulmaya çalışır. Bu arayışın özünde topluma uyum sağlama isteği ve onay görme gereksinimi yatmaktadır. Toplumsal uyumun ölçüsü ise, bireyin çevresindeki kişilerle ilişkiler kurup sürdürebilmesi, grup çalışmasına katılabilmesi, yapıcı olması, sorumluluk yüklenmesi ve birlikte yaşamın getirdiği kurallara uyabilmesidir. Bu, zamanla oluşan bir süreçtir (Ulak, 1993: 22; Gül ve Güneş, 2009: 80). Bu dönemde akran grubu tarafından onay ve kabul görmek ergen için oldukça önemli olduğu gibi, onlar tarafından reddedilmek de oldukça güç bir durumdur. Ergen çevresiyle etkileşimi sonucunda kendisi hakkında olumlu ve olumsuz düşünceler geliştirir. Ergenin kendisi hakkında geliştirdiği düşünceler çevresindeki kişilerin onu değerlendirme şekline göre belirlenmektedir. Tüm bu deneyimler ergenin kendilik algısının olumlu ya da olumsuz olmasına etki edebilir. Akranları tarafından istismar edilen çocukların kendilik algıları da bu durumdan olumsuz yönde etkilenir. Buna ek olarak çocuk kendini akran grubuna kabul ettirebilmek ve bir gruba dahil olabilmek için suça karışabilir (Uluğtekin, 1991: 224; İçli, 1994: 422; Delikara, 2000: 197; Gültekin Akduman ve Baran, 2007:227; Gül ve Güneş, 2009: 89). Tüm bu nedenlerle bu çalışma; suça karışan çocukların akran istismarına uğrama durumlarını ve işlediği suçun özellikleri, göç ve okul durumu değişkenlerinin etkisini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara Adliyesi Çocuk Şube Cumhuriyet Savcılığı'na, suça karışıkları için getirilen, araştırmaya katılmaya gönüllü olan, on iki- on beş yaşları arasındaki yüz üç çocuk oluşturmuştur. Araştırmada çocukların kendisine ve ailelerine ilişkin bilgileri elde etmek amacıyla "Genel Bilgi Formu", çocukların akran istismarına uğrama durumlarını belirlemek için "Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği" kullanılmıştır. Akranları tarafından zorbalığa maruz kalanları belirlemek amacıyla geliştirilen Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği; kendini bildirim türünde bir ölçme aracı olup, yirmi yedi maddeden oluşmaktadır. Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği; Mynard ve Joseph tarafından geliştirilmiştir (Mynard and Joseph, 2000: 170). Ölçeğin Türk çocuklarına uyarlanma, geçerlik ve güvenilirlik çalışması Gültekin ve Sayıl tarafından yapılmıştır ve beş boyut elde edilmiştir. Bunlar:

1. *Korkutma sindirme*; şiddetin doğrudan, açık açık ve fiziksel yoldan istençli olarak ve genellikle grup halinde korkutma sindirme amacıyla uygulandığı durumları kapsamaktadır.
2. *Alay*; çocuğun fiziksel, kültürel ve psikolojik özelliklerinin küçümsenmesi ve aşağılanmasına ilişkin davranışları kapsamaktadır.
3. *Açık saldırı*; korkutma ve sindirme boyutunda yer alan davranışlardaki fiziksel şiddet ögesinin biraz daha hafifletilmiş haliyle bulunduğu durumları kapsamaktadır.
4. *İlişkisel saldırı*; çocuğun sosyal ilişkilerinin saldırgan tarafından kasıtlı olarak bozularak zor durumda bırakıldığı durumları kapsamaktadır.
5. *Kişisel eşyalara saldırı*; çocuğa ait eşyalara bilerek ve isteyerek zarar verildiği, bu eşyaların çalındığı ve/veya el konularak sahiplenildiği durumları kapsamaktadır. Her bir boyutundan alınan toplam puanlar, ergenlerin o boyutla ilgili akran saldırısına sıklıkla, nadiren hedef olduğunu ya da hiç hedef olmadığını göstermektedir (Gültekin ve Sayıl, 2005: 50).

Verilerin toplanmasından sonra, ilk aşamada suça karışan çocukların Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği değerlendirilmiş ve her bir çocuk için beş boyut ve bir genel akran istismarı puanı olmak üzere toplam altı adet puan elde edilmiştir. Genel Bilgi Formu'ndan elde edilen bilgiler ve her bir çocuk için elde edilen puanlar SPSS 13.00 programına kayıt edilmiştir. Araştırmada suça karışan çocukların işlediği suç türü, işlediği suçta yalnız olma durumu, daha önce suç işleme durumu, okula devam etme durumu, okula devam ediyor ise okuldan kaçma durumu, göç etme durumu değişkenlerinin, çocukların akran istismarı puanlarında bir farklılığa neden olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Varyans analizi sonucunda istatistiki olarak anlamlı bir farklılık çıktı ise; bu farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için Scheffe Testi yapılmıştır (Büyüköztürk, 2002: 201).

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma ile ilgili olarak toplanan bilgiler değerlendirilerek analiz edilmiş ve bulgulardan çocuğun işlediği suç türü, işlediği suçta yalnız olma durumu, okula devam etme durumu ve göç değişkenleri tablolar ile birlikte, ailede suça karışan yakın bir akrabasının varlığı değişkeni ise tablosu verilmeden sözel olarak ifade edilmiştir.

Araştırma kapsamına alınan suça karışan çocuklara ait demografik özellikler incelendiğinde; çocukların % 11.7' si on iki yaş, % 13.6' sı on üç yaş, % 25.2' si on dört yaş, % 49.5' i on beş yaş grubundadır ve % 20.4' ü kız, % 79.6' sı erkektir. Çocukların % 41.7' si kişiye karşı, %58.3' ü ise mala karşı suç işlemişlerdir. Arkadaşlarıyla birlikte suç işleyen çocukların oranının (% 79.6), aile üyeleri ile birlikte (% 7.8) ve yalnız (% 12.6) suç işleyen çocuklardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Suça karışan çocukların ailelerinde suç işleyen bir bireyin olma durumu incelendiğinde; % 6.8' inin anne-babası, %16.5' inin kardeşi, %15.5' inin ise yakın bir akrabası suç işlemiştir ve çocukların % 61.2' sinin ailelerinde suça karışan birey yoktur. Okula devam etme durumuna ilişkin bulgular incelendiğinde; suça karışan çocukların % 54.4' ünün okula devam etmediği, % 45.6' sının okula devam ettiği ve okula devam eden çocukların ise % 70.2' sinin okuldan sık sık kaçtığını ifade etmesi dikkati çekmektedir. Suça karışan çocukların göç etme durumuna ilişkin veriler çocukların % 31.1' inin İç Anadolu, % 25.2' sinin Doğu Anadolu, % 16.5' inin Güneydoğu Anadolu, % 13.6' sının Akdeniz, % 7.8' inin Marmara Bölgesi'nden göç ederek Ankara' ya geldikleri, bu çocukların sadece % 5.8' inin doğma büyüme Ankara' da yaşadığı görülmektedir.

Tablo 1: Suça karışan çocukların işledikleri suç türüne göre akran istismarı puanlarına ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ve varyans analizi sonuçları

Suç Türü	N	AKRAN İSTİSMARI PUANLARI							
		$\bar{X} \pm SS$							
		KS	AS	A	İS	KES	Genel		
Kişiyeye karşı	43	2.67 ±1.85	5.03±2.58	2.63±2.07	3.45±1.55	.62 ±.74	14.35±4.02		
mala karşı	60	3.67±2.62	5.35±2.52	2.65±2.10	2.67±1.39	1.14 ±.71	15.49±3.94		
Toplam	103	3.09±2.25	5.17±2.55	2.64±2.07	3.13±1.53	.84 ±.77	14.83±4.01		
Varyans Analizi Sonuçları	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p
Gruplar arası	1	5.26*	.02	.38	.54	.01	.95	6.85*	.01
grup içi	101							12.97**	.00
toplam	102							2.04	.16

Tablo 1. incelendiğinde; çocukların işledikleri suç türünün akran istismarının korkutma sindirme (KS $F_{1-102} : 5.26 p<.05$), ilişkisel saldırı (İS $F_{1-102} : 6.85 p<.05$) ve kişisel eşyalara saldırı (KES $F_{1-102} : 12.97 p<.01$) boyutlarından alınan puanlarda anlamlı bir farklılık yarattığı görülmektedir. Puan ortalamaları incelendiğinde; mala karşı suç işleyen çocukların korkutma sindirme (KS $\bar{X} : 3.67$), açık saldırı (AS $\bar{X} : 5.35$), alay (A $\bar{X} : 2.65$), kişisel eşyalara saldırı (KES $\bar{X} : 1.14$) boyutları ile genel ($\bar{X} : 15.49$) akran istismarı puanlarının kişiyeye karşı suç işleyen çocuklardan daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir. İlişkisel saldırganlık puanı ise kişiyeye karşı suç işleyen çocuklarda daha yüksektir (İS $\bar{X} : 3.45$). Mala karşı işlenen suçlar, son yıllarda ülkemizde büyük bir hızla artmaktadır. Çalışmaya katılan çocukların çoğunun mala karşı suç işlediği dikkati çekmektedir. Ülkemizde mala karşı işlenen suçlarda birinci sırada hırsızlık, daha sonra gasp, kapkaç ve yankesicilik yer almaktadır. Mala karşı suçların en fazla işlendiği yerler kalabalık kent merkezleridir. Bu tür suçların en önemli özelliği suçun planlı ya da plansız birlikte işlenmesidir (Başar, 1992: 24). Bu tür suçların artmasında ülkenin içinde bulunduğu ekonomik zorluklar etkili olabilir. Bununla birlikte çete denilen, kendi içinde hiyerarşik bir yapıya sahip olan organize suç grupları sıklıkla bu tür suçları işlemektedirler. Mala karşı işlenen suçlarda ekonomik zorluklar ve ihtiyaçları karşılamak kadar, heyecan arayışı da önemlidir. Çalışmada mala karşı suç işleyen çocukların akran istismarı puanlarının yüksek olması, çete olgusunu, kendini çeteye kabul ettirebilme çabasını ve suça karışmada baskının varlığını düşündürmektedir.

Tablo 2: Suça karışan çocukların işledikleri suçta yalnız olma durumuna göre akran istismarı puanlarına ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ve varyans analizi sonuçları

İşledikleri Suçta Yalnız Olma Durumu	N	AKRAN İSTİSMARI PUANLARI					
		$\bar{X} \pm SS$					
		KS	AS	A	İS	KES	Genel
Yalnız arkadaşlarıyla birlikte	13	2.23± 1.48	5.04±2.42	2.31±	4.15± .99	.54± .78	14.80±
	82	3.28± 2.35	5.92±3.04	1.44	3.01±	.90± .76	4.07
aile üyeleriyle birlikte	8	2.50±1.93	5.25±3.15	3.50±	1.50	.63± .74	15.15±
				1.69	2.63±		3.18
				2.60±	1.92		14.50±
				2.18			5.04
Toplam	103	3.09±	5.17±	2.64	3.13	.84± .77	14.83±
		2.25	2.55	±2.07	±1.53		4.01
Varyans	Sd	F	F	F	F	F	F

Tablo 3. incelendiğinde; çocukların okula devam etme durumunun genel akran istismarı puanlarına ilişkin ortalamalarda anlamlı bir farklılık yarattığı görülmektedir ($F_{1-102} : 7.95$ $p < .05$). Puan ortalamaları incelendiğinde; okula devam etmeyen çocukların korkutma sindirme (KS $\bar{X} : 3.27$), açık saldırı (AS $\bar{X} : 5.65$), alay (A $\bar{X} : 2.98$), ilişkisel saldırı (İS $\bar{X} : 3.23$), kişisel eşyalara saldırı (KES $\bar{X} : 0.92$) boyutları ve genel ($\bar{X} : 15.98$) akran istismarı puanlarının en yüksek düzeyde olduğu dikkati çekmektedir. Okulun çocuğa; sosyalleşme, akran grubuyla etkileşim kurma, özdeşim kurabileceği modellerle karşılaşma, meslek öğrenme, toplum içinde yaşamının genel kural ve gereklerini öğrenme, toplumun huzur ve sükunu için konulmuş kuralların ihlal edilmemesi gerektiğini öğrenme gibi bir çok katkıları vardır (Uluğtekin, 1991: 224). Çalışmaya katılan suça karışan çocukların yarısından fazlası okula devam etmemektedir ve bunların bir kısmı da hayatında hiç okula gitmeyen çocuklardır. Eğitim kurumlarından uzak kalma, bu çocukların başarısını, gelişimini, çevresine uyumunu ve ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyebilir ve özellikle okula devam etmeyen çocuklar, akranlarıyla daha fazla zaman geçirebilir ve eğitimleri yarım kaldığı için; eğitimle kazanılan olumlu davranış özelliklerini yeterince kazanamaz ve akranları tarafından istismara daha açık olabilirler.

Tablo 4: Suça karışan çocukların göç etme durumlarına göre akran istismarı puanlarına ilişkin ortalamalar, standart sapmalar ve varyans analizi sonuçları

Göç Etme Durumu	N	AKRAN İSTİSMARI PUANLARI					
		$\bar{X} \pm SS$					
		KS	AS	A	İS	KES	Genel
İç Anadolu Bölgesi	32	2.56 $\pm$ 1.58	5.12 $\pm$ 2.36	2.00 $\pm$ 2.45	2.96 $\pm$ 1.43	.56 $\pm$ 62	14.69 $\pm$ 3.77
Doğu Anadolu Bölgesi	26	3.92 $\pm$ 2.42	6.83 $\pm$ 2.50	3.41 $\pm$ 1.83	3.41 $\pm$ 1.46	1.15 $\pm$ 83	15.78 $\pm$ 3.25
G. Doğu Anadolu Bölgesi	17	6.33 $\pm$ 2.57	5.84 $\pm$ 2.71	3.00 $\pm$ 2.07	3.59 $\pm$ 1.62	1.50 $\pm$ 78	17.67 $\pm$ 4.12
Akdeniz Bölgesi	14	2.36 $\pm$ 1.55	3.93 $\pm$ 2.79	2.14 $\pm$ 1.51	2.71 $\pm$ 1.49	.57 $\pm$ 76	11.71 $\pm$ 3.93
Marmara Bölgesi	8	1.75 $\pm$ 1.58	5.13 $\pm$ 1.96	3.00 $\pm$ 1.51	3.13 $\pm$ 2.03	.75 $\pm$ 71	13.75 $\pm$ 5.12
Hep Ankara'da yaşadım	6	2.88 $\pm$ 2.16	4.65 $\pm$ 2.40	1.00 $\pm$ 63	2.00 $\pm$ 89	.88 $\pm$ 55	15.29 $\pm$ 3.27
Toplam	103	3.09 $\pm$ 2.25	5.17 $\pm$ 2.55	2.64 $\pm$ 2.07	3.13 $\pm$ 1.53	.84 $\pm$ 77	14.83 $\pm$ 4.01
Varyans analizi sonuçları	Sd	F p	F p	F p	F p	F p	F p
Gruplar arası	5	5.44**	1.92	2.63*	1.48	3.30*	3.11*
grup içi	97	.00	.10	.03	.20	.01	.01
toplam	102						

Tablo 4. incelendiğinde; göç etme durumunun korkutma sindirme (KS $F_{5-102} : 5.44$ $p < .01$), alay (A $F_{5-102} : 2.63$ $p < .05$), kişisel eşyalara saldırı (KES $F_{5-102} : 3.30$ $p < .05$) ve genel ($F_{5-102} : 3.11$ $p < .05$) akran istismarı puanlarına ilişkin ortalamalarda anlamlı bir farklılık yarattığı görülmektedir. Yapılan Scheffe Testi sonucunda korkutma sindirme (KS) boyutunda hep Ankara' da yaşayan çocuklar ile Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve İç Anadolu Bölgelerinden göç eden çocuklar arasındaki farklılığın, alay (A) boyutunda hep Ankara' da yaşayan çocuklar ile Güneydoğu Anadolu ve İç Anadolu Bölgelerinden göç eden çocuklar arasındaki farklılığın, genel akran istismarında ise hep Ankara' da yaşayan çocuklar ile Güneydoğu Anadolu ve İç Anadolu Bölgelerinden göç eden çocuklar arasındaki farklılığın anlamlı düzeyde olduğu saptanmıştır. Puan ortalamaları incelendiğinde; Doğu ve Güneydoğu Anadolu

Bölgesi'nden göç eden çocukların korkutma sindirme (KS $\bar{X}$: 3.92, 6.33), açık saldırı (AS $\bar{X}$: 6.83, 5.84), alay (A $\bar{X}$: 3.41, 3.00), ilişkisel saldırı (İS $\bar{X}$: 3.41, 3.59), kişisel eşyalara saldırı (KES $\bar{X}$: 1.15, 1.50) boyutları ve genel akran istismarından ($\bar{X}$: 15.78, 17.67) en yüksek düzeyde puan aldıkları dikkati çekmektedir. Çalışmada suça karışan yüz üç çocuktan, doksan yedisinin iç göç ile Ankara'ya gelen çocuklar olması dikkat çekicidir. Göç olayı sonrasında yaşanan kültür çatışması en çok genç kuşakları etkilemektedir. Kent yaşamına hazır olmayan çocuklar bir yandan da kentlilerin dışarıdan göç edenlere karşı önyargıları yüzünden soyutlanmaktadır. Bu soyutlanma akran ilişkilerine de yansiyabilmekte, kültür çatışması çocukların daha fazla akran istismarına uğramalarına neden olabilmektedir. Bu kültürel uyumsuzluklara tepki olarak kendini kanıtlama, kentli yaşlılarına özenme ve otoriteye baş kaldırma gibi etkenler özellikle çocukları suça yöneltebilmektedir. Toplumsal yalnızlık çeken ailede çocuk suçluluğu çoğunlukla bir baş kaldırma ve çevreye karşı çıkma girişimi olarak belirebilmektedir. Göçlerin ve gecekondulaşmanın büyük şehirlerde sosyal gerilimlere, sosyal gruplar arası çatışmalara, sonuç olarak da özellikle mala yönelik suçların artmasına neden olduğu belirtilmektedir (Hancı vd., 1993: 348; Gürpınar vd.,1994: 40; Hancı vd. , 1996: 178).

Çalışmadaki bir diğer bulgu ise; ailede suç işleyen yakın bir akrabanın varlığı durumunda çocuğun açık saldırı (AS $\bar{X}$: 5.88), alay (A $\bar{X}$: 3.00) ve genel akran istismarı ($\bar{X}$:15.06) puanlarının diğerlerinden yüksek olduğu, anne- babanın suç işlediği ailelerde çocuğun kişisel eşyalara saldırı puanının (KES $\bar{X}$: 1.14), kardeşin suç işlediği ailelerde ise korkutma sindirme puanının (KS $\bar{X}$: 3.47) en yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Ancak varyans analizi sonuçları, boyutların hiçbirinde gruplar arasında gözlenen bu farklılığın anlamlı düzeyde olmadığını göstermektedir ($p>.05$). Çocuğun sosyalizasyon sürecinin başarısı, öncelikle yakın çevresinde olumlu davranışları örnek alabileceği aile fertlerinin bulunmasına bağlıdır. Aile içindeki bu fertlerin olumlu davranışları kadar, olumsuz davranışları da çocuk tarafından taklit edilir. Aile üyeleri ve yakın akrabalar arasında suç davranışı gösterenlerin varlığı çocuğun suç işlemede etkili olabilir. Bununla birlikte anne-babanın suça karışması, cezaevinde yatması gibi durumlarda ebeveyn kontrolü kısa ya da uzun zaman ortadan kalkabilir. Ebeveyn denetiminin azaldığı ya da ortadan kalktığı durumlarda, çocuklar hem suça daha fazla karışabilirler, hem de akranları ile daha olumsuz etkileşime girebilir ve istismara maruz kalabilirler. Literatürde dolaylı ya da doğrudan anne-baba kontrolünün suçu engellediği, anne- baba kontrolünün azalması ile ergenlerde suç davranışının arttığı vurgulanmaktadır (Wilson, 1987: 278; Laub and Sampson, 1988: 360, Singer and Levine, 1988: 630; Seydlitz, 1993: 252; Warr, 1993: 261).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocuk suçluluğu genellikle yanlış bir şekilde kişisel olgu olarak ele alınmakta ve olayın toplumsal yönlerine yeterince değinilmemektedir. Oysa, bazı çocuklar suç sayılabilecek aktiviteleri grubun standardına uymak amacıyla işleyebilmektedir. Çocuk suçlarını önleme amacıyla yapılacak çalışmalarda, suç bireysel değil grup davranışıyla ilişkili olarak düşünülmelidir. Ülkemizde son yıllarda artan çocuk suçluluğu olgularında profesyonel çetelerin yer almaya başlaması konunun geniş çaplı düşünülmesi gerektiğini göstermektedir. Çocuk merkezli suç önleme programları oluşturulabilir, bu konuda kamu yatırımı yapılabilir ve sivil toplum kuruluşlarının desteği alınabilir. Çocuğun sosyalizasyonunda aile kadar önemli bir yere sahip olan kitle iletişim araçlarında özellikle şiddet konusunda ek önlemler alınabilir. İç göçlerin nedenleri dikkate alınarak, göçe neden olan koşullar iyileştirilmeye çalışılabilir ve böylece büyük şehirlerin göç alması yavaşlatılabilir. Akran istismarını önleyebilmek için müdahale programları geliştirilebilir. Müdahale programlarının daha etkili olabilmesi için, akran istismarının görülme oranları, istismarı uygulayan ve istismara maruz kalan çocukların genel özellikleri, istismarı uygulayan ve istismara maruz kalan çocukların istismara ilişkin tutum ve inançları ile ilgili çok kapsamlı araştırmalar yapılabilir. Buna ek olarak çocukların en çok akran istismarına maruz kaldıkları yerler ve akran istismarı ile nasıl mücadele ettikleri de bu çalışmalar kapsamında araştırılabilir. Müdahale programları geliştirilirken çocukların istismar ve önleme yolları konusundaki düşünceleri de dikkate alınabilir. Bu programlar geliştirilirken, çocuklara, ebeveynlere ve eğitimcilere akran istismarı olaylarının yaygınlığı, nedenleri ve sonuçları hakkında kapsamlı bilgiler verilebilir. Sorununun gerçekçi bir resminin ortaya çıkabilmesi için akran istismarına ilişkin sorunlar, yaşanan sorunlara karşı alınan önlemler ve elde edilen sonuçlar düzenli aralıklarla değerlendirilebilir, toplanan bilgiler öğretmen, yönetici, öğrenci ve velilerle paylaşılabilir. İstismar davranışlarını önleme çalışmaları kapsamında öncelikle ailelerden başlayarak; anne-baba okulları kurumsallaştırılabilir, anne- babaların çocuk eğitimi

konusundaki bilgi ve bilinç düzeyleri artırılabilir ve bu doğrultuda akademik, resmi ve özel kuruluşlar işbirliği içerisinde önleme çalışmalarını başlatabilirler. Hem suça karışan, hem de karışmayan, istismara uğrayan çocuk ve ergenlerin psikolojik, hukuki, sosyal alanlarda destek alabilecekleri mekanizmalar ve hizmetler yaygınlaştırılabilir. İstismarcı ve kurbanlar için gerektiğinde bireysel ya da grupla psikolojik danışma hizmeti sunulabilir. Bu hizmetlerde, saldırgan davranışların yerine daha uygun davranışları yerleştirecek becerilerin geliştirilmesi ya da kaçınma ve geri çekilme davranışlarının yerine daha medeni ölçüler içerisinde atılğan davranışların yerleştirilmesi üzerinde durulduğu zaman daha etkili sonuçlar verebilir.

KAYNAKÇA

- AGNEW, R. (1991). "The interactive effects of peer variables on delinquency", *Criminology*, S. 29(1), s. 47-72.
- AKYÜZ, E. (2000). *Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*, Ankara: Milli Eğitim Yayınevi, s. 654.
- ALROMAIIH, Y.A. (1993). "Social control and delinquency in Saudi Arabia", *Dissertation Abstracts International*, S. 54 (12), S. 4593-4597.
- BALO, Y. S. (1996). *Suç Mağduru ve Suç Faili Olan Çocuklar Açısından Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, s. 202.
- BALO, Y. S. (2003). *Çocuk Ceza Hukuku*, Ankara: İksan Matbaası, s. 480.
- BAŞAR, F. (1992). *Ankara Kalaba Islah Evinde Kalan 15-18 Yaş Grubu Ergenlerin Suça Yönelmelerinde Ailenin Etkisi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2002). *Veri Analizi El Kitabı*, Ankara: Pegem Yayıncılık, s. 201.
- ÇİFTÇİ, E. G. (2008). *Kapkaç Suçundan Hüküm Giyenlerin, Sosyo-Demografik Özellikleri, Sosyal Dışlanma Süreçleri, Suç ve Diğer Sapma Davranışlar Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Fen Bilimler Enstitüsü.
- DELİKARA, İ.E. (2000). *Ergenlerin Akran İlişkileri İle Suç Kabul Edilen Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DİZMAN, H., GÜLTEKİN, G., CANTÜRK, G. (2005). "Aile İlişkilerinin Çocuk Suçluluğuna Etkisi", *Adli Psikiyatri Dergisi*, S. 2(1), s. 9-15.
- DUBONOSKİ, R.A., INABA, M., GERKEWİCZ, K. (1983). "Corporal Punishment in Schools: Myths, Problems and Alternatives", *Child Abuse and Neglect*, S. 7, s. 271-278.
- FANTUZZO, J., BROUCH, R., BERİAMA, A., ATKİNS, M. AND MARCUS, S. (1997). "Domestic Violence and Children : Prevalence and Risk in Five Major U.S. Cities", *Child Adolescent Psychiatry*, S. 36, s.116-122.
- GÜL, S.K., GÜNEŞ, İ.D. (2009). "Ergenlik Dönemi Sorunları ve Şiddet", *Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 11(1), s. 79-101.
- GÜLTEKİN, Z., SAYIL, M. (2005). "Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği Geliştirme Çalışması", *Türk Psikoloji Yazıları*, S. 8 (15), s. 47-62.
- GÜLTEKİN AKDUMAN, G., BARAN, G. (2007). "The self- perception of delinquent children in Turkey", *P. Journal of Social Sciences*, S. 4(2), s. 224-229.
- GÜLTEKİN AKDUMAN, G., AKDUMAN, B., CANTÜRK, G. (2007). "Ergen suçluluğunda bazı kişisel ve ailesel özelliklerin incelenmesi", *Türk Pediatri Arşivi*, S. 42(4), s.156-161.
- GÜRPİNAR, S., HANCI, İ.H., AKTAŞ, E.Ö., GÜNDÜZ, M., YÜCEL, S. (1994). "Trabzon'da Çocuk Suçluluğu", *Karadeniz Tıp Dergisi*, S. 7(1), s. 39-41.
- HANCI, İ. H., EGE, B., DEMİRÇİN, S., COŞKUNOL, H., ERTÜRK, S., YEMİŞCİGİL, A. (1993). *Göçlerin İzmir İlindeki Çocuk Suçlarına Etkisi*, *Ege Tıp Dergisi*, S. 32 (3-4), s. 347-350.
- HANCI, İ.H., AKTAŞ, E.Ö., AKÇİÇEK, E. (1996). "İç Göçlerin Çocuk Suçluluğuna Etkisi", *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eğitim Dergisi*, S. 1, s.173-183.
- İÇLİ, T. G. (1994). *Kriminoloji*, Ankara: Bizim Büro Basımevi, s. 422.
- İÇLİ, T.G., ÖZCAN, N. (1992). "Türkiye'de Ekoloji ve Suç İlişkisi Üzerine Bir Çalışma", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 9(1-2), s. 27-52.
- İKİZOĞLU, M. (1993). *Demokratik Ve Otoriter Ana-Baba Tutumlarının, Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı Üzerine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KART, K. (2003). *Sosyo-Kültürel ve Demografik Yönden Bursa' da Çocuk Suçluluğu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- LAUB, J.H., SAMPSON, R.J. (1988). "Unrevaling Families And Delinquency: A Reanalysis Of The Glueck's Data", Criminology, S. 26(39), s. 355-380.
- MYNARD, H., JOSEPH, S. (2000). "Development Of The Multidimensional Peer-Victimization Scale", Aggressive Behaviour, S. 26(2), s.169-178.
- PABON, E., RODRÍQUEZ, O., GURÍN, G. (1992). "Clarifying Peer Relations and Delinquency", Criminology, S.23, s.63-79.
- SAVÍ, F. (1999). *Ergenlerde Duygusal İstismar ile Benlik Algısı ve Genel Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SEYDLİTZ, R. (1993). "Complexity In The Relationships Among Direct And Indirect Parental Controls And Delinquency", Youth and Society, S. 24(39), s. 243-275.
- SÍMONS, R.L., CONGER, D.R., WHITEBECK, B.L. (1988). "A Multistage Social Learning Model Of The Influence Of Family And Peers Upon Adolescent Substance Use", Journal of Drug Issues, S.18, s.293-316.
- SİNGER, S. I., LEVİNE, M. (1988). "Power Control Theory, Gender and Deinquency", Criminology, S. 26(4), s. 627-647.
- TAŞDELEN, N. (1995). *Examination Of The Effects Of Perceived Psychological Maltreatment Of Mothers On Adolescent's Self Concept, Emotional And Behavioral Problems, And Academic Achievement*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TAYFUN, R. (1989). *Çocuk Suçluluğu, Polis ve Basın*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ULAK, M.Y. (1993). *Çocuk Suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ULUĞTEKİN, S. (1991). *Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma*. Ankara: Bizim Büro Basımevi, s. 224.
- URBERG, K.A., DEĞİRMENCİOĞLU, S.M., PİLGRİM, C. (1997). "Close Friend and Group Influence on Adolescence Cigarette Smoking and Alcohol Use", Developmental Psychology, S. 33(5), s. 834-844.
- UYANIK, G. (2000). *Farklı Sosyoekonomik Düzeydeki Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Ruhsal Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- UZBAŞ, A. (2009). "Okul Psikolojik Danışmanlarının Okulda Saldırganlık ve Şiddete Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi", Mehmet Akif Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S. 9(18), s. 90-110.
- ÜMİT, E. (2006). *Kenette Suça Karışmış Çocuklarda Toplumsal Ortam ve Ceza Ehliyeti Araştırmaları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- WARR, M. (1993). "Parents, Peer and Delinquency", Social Forces, S. 72(1), s. 247-264.
- WILSON, H. (1987). "Parental Supervision Re-Examined", British Journal of Criminology, S. 27(3), s. 275-301.